

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

виокремлення України як єдиної незалежної суверенної країни, висвітлення подій не в контексті війни, а України як землі науковців, митців, вчених – як великого інтелектуального та культурного ресурсу Європи.

Слід зазначити, що кроки по встановленню зв'язків між Україною і Хорватією ГО «Білі Хорвати» почали вживатись задовго до початку війни в Україні. І тому вже на початку активних військових дій у громадській організації були вже готові рішення, налагоджені шляхи. По суті, громадська організація виявилась готова до війни. Справа в тому, що громадська організація, на відміну від держава та її інституцій, більш гнучка, мобільна, більш свобідна в прийнятті рішень та, найголовніше, у вжитті конкретних практичних заходів. Діючи суто практично, без наявних юридичних та політичних обмежень, як то кажуть «на полях», громадська організація співпрацює із людьми напряму, а також із іншими такими ж громадськими організаціями, в тому числі міжнародними.

На самому початку війни ГО «Білі Хорвати» виявилась готовою і до гуманітарної допомоги постраждалим, і до організації перевезення біженців, і до співпраці у питаннях матеріального забезпечення та надання житла вимушеним переселенцям, і до конкретних кроків соціально-психологічної реабілітації, в тому числі реального працевлаштування та повного супроводу громадян України. Готовність ГО «Білі Хорвати» виявилась на такому рівні, що на початку війни саме держава через свої органи звернулась до громадської організації за практичною допомогою, а не навпаки. Проте не слід нівелювати роль держави, оскільки її система органів та інституцій є дуже сталою, а ресурс глобальніший, і разом із мобільними громадськими організаціями ефект виходить ще суттєвіший. Тому в подальшому держава і громадські організації продовжують роботу в цьому напрямку спільно, досягаючи найвищих результатів від співпраці.

За сприяння держави та за безпосередньої участі громадських організацій проводяться спільні наукові, творчі й культурні заходи. В результаті значно поглиблюються відповідні зв'язки між державами Хорватія та Україна. Налагодження тісних взаємовідносин між країнами сприяє комфортному перебуванню України не тільки під час військових дій, а й у мирний час, як, ми свято віримо, наступить незабаром. Війна лише загострює необхідність тієї роботи, яку варто проводити на постійній основі.

Варто пам'ятати, що війни закінчуються швидше, ніж наслідки від них, тому над подоланням саме наслідків, в тому числі соціально-психологічних, треба починати працювати завчасно, не очікуючи завершення активних бойових дій.

УДК 159.9:364.1

Лещук Г., канд. пед. н., доц.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

Лещук Р., канд. техн. н., доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

КОНЦЕПТ РЕЗИЛЬЄНСУ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНИХ КРИЗ

Leshchuk H. , Ph.D., Assoc. Prof.

Leshchuk R. , Ph.D., Assoc. Prof.

RESILIENCE APPROACH IN THE CONTEXT OF DEEPENING PSYCHOSOCIAL CRISES

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

В умовах, коли українське суспільство зазнає численних кризових трансформацій у різних його сферах, особливо актуальним стає пошук ефективних моделей та інструментів психосоціальної підтримки населення. Резильєнс є відносно новим поняттям у вітчизняній науці та найчастіше перекладається як «резильєнтність», «стресостійкість», «життєстійкість», «життєздатність», «стійкість до травми», «психологічна пружність», однак жодна із запропонованих дефініцій у повній мірі не відображає багатовимірність концепту резильєнсу. Резильєнс, який першопочатково в якості цільової групи визначав дітей, дорослих або сімей, які, поміщені в патогенні чи деструктивні умови, чинять їм опір, долають їх і вмюють підтримувати свою психічну стабільність та якість життя, незважаючи на пережиті труднощі, у сучасній науковій теорії розглядають у контексті впливу на людину несприятливих (екстремальних, загрозливих, стресових) умов і здатності до нормального (здорового) функціонування людини та/або соціальної системи (сім'ї, громади, організації). У найбільш загальному розумінні резильєнс можна тлумачити як «здатність відносно добре справлятися з важкими ситуаціями та особиста ресурсність, що може розвиватися завдяки захисним факторам (наприклад, сприятливе зовнішнє середовище та вироблення адаптивних механізмів копіngu)» [1]. Резильєнс корелює з двома різними типами життєвих ситуацій. У першому випадку йдеться про осіб, які живуть у несприятливих або патогенних сімейно-соціальних умовах, і яким вдається розвиватися без руйнівних психологічних наслідків і соціально адаптуватися. У другому – резильєнс спрямований на осіб, які стикаються з травматичними подіями, й які переживають процес відновлення після них.

Історія розвитку концепту «резильєнс» у світі починається з 1800-х років. У психологічних дослідженнях кінця XIX-середини XX століття резильєнс розглядають у контексті неусвідомлених захисних механізмів психіки, з 1960-х – усвідомлених стратегій коупінгу, з 1980-х – захисних факторів та факторів ризику. Що ж до фізіологічних досліджень, то у 1920-х рр. резильєнс вивчали в контексті гомеостазу та квантової фізики, у 1950-х – емоційного стресу та захворювань, у 1970-х – пластичності мозку, а з 1980-х – психонейроімунології. Лише з 1990-х рр. фізіологічні та психологічні аспекти резильєнсу почали поєднувати [1; 4].

Мультидисциплінарне розуміння резильєнсу проявляється через його взаємозв'язки з клінічною діяльністю в багатьох галузях: психології та психіатрії, соціальній роботі, освіті, охороні здоров'я (нешасні випадки, травми, інвалідність, смертельні захворювання тощо). В даний час підхід до процесу резильєнсу є не лише моделлю концептуального розуміння, але й основою для супроводу та підтримки окремих осіб, сімей та груп, які опинилися у надзвичайній ситуації. Резильєнс розглядає індивіда, виходячи з потенціалу останнього до супротиву та відновлення; як суб'єкта, здатного формувати різноманітні адаптивні реакції перед лицем негараздів, які дозволяють йому розвивати себе, незважаючи на травмуючі ситуації. Фактично резильєнс став відповіддю на психопатологічну модель, яка зосереджувала зацікавлені сторони у сфері охорони здоров'я та соціальної сфери насамперед на вразливості осіб, які опинились у надзвичайних ситуаціях, а не на їхніх ресурсах та навичках. Резильєнс же відображає модель розуміння суб'єкта в його біологічному, психологічному та соціальному стані з усіма його проявами та факторами вразливості, але також і з його внутрішнім потенціалом [2].

Детермінанти резильєнсу включають безліч біологічних, психологічних, соціальних і культурних факторів, які взаємодіють один з одним, щоб визначити, як людина реагує на стресовий досвід. Резильєнс може змінюватися з часом як функція розвитку та взаємодії людини з навколишнім середовищем. Наприклад, високий рівень материнської турботи та захисту може підвищити стійкість у дитинстві, але може й

II Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

заважати індивідуальним утворенням у підлітковому або юнацькому віці. Крім того, наша реакція на стрес і травму відбувається в контексті взаємодії з іншими людьми, доступними ресурсами, специфічними культурами і релігіями, організаціями, спільнотами і суспільствами [3]. Кожен із цих контекстів може бути більш-менш стійким сам по собі та отже, більш-менш здатним підтримувати індивіда. Саме завдяки механізмам резильєнсу людина вчиться більш гнучко переносити стреси чи травми, з яким стикається протягом життя.

Можна стверджувати, що у світовій практиці реагування на наслідки надзвичайних ситуацій та психосоціальних криз відбулась переорієнтація з підходу, в основі якого лежить концепт «травма», до більш інтегрованого підходу, базованого на концепті «резилієнс». Якщо при першому підході фахівці фокусуються на травмі людини, після якої їй потрібно відновитися, то резилієнс відображає здатність індивіда підтримувати стабільну рівновагу, зокрема, й у надзвичайних ситуаціях, завдяки своїм сильним сторонам, ресурсам та можливостям [1]. Тобто, визнаним стає той факт, що людина, яка пережила травматичний досвід, має власні здібності, навички, ресурси та можливості.

Література

1. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб. / [Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко; за заг. ред. Н. Гусак] ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». К.: НаУКМА, 2017. 92 с.
2. Anaut M. La résilience: évolution des conceptions théoriques et des applications cliniques. *Recherche en soins infirmiers*. 2015/2 (№121), PP. 28–39.
3. Southwick S.M. Resilience definitions, theory, and challenges: interdisciplinary perspectives. *European Journal of Psychotraumatology*. 2014. Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4185134/pdf/EJPT-5-25338.pdf>
4. Tusaie K. Resilience: A Historical review of the construct. *Holist Nurs Pract*. 2004. Vol. 18 (1). P. 3–8.

УДК 373.011.3-052.2:159.942]:355

Мешко Г., д. пед. н., проф.

Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, Україна

Мешко О., канд. психол. н., доц.

Тернопільський національний педагогічний ім. Володимира Гнатюка, Україна

Габрусєва Н.

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя; Тернопільський національний педагогічний ім. Володимира Гнатюка, Україна

СТАН ЕМОЦІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Meshko H., Dr. of Pedagogical Sciences, Prof.

Meshko O., Candidate of Psychological Sciences, Assoc. Prof.

Habrusieva N.

THE STATE OF EMOTIONAL WELL-BEING IN THE PROCESS OF LEARNING DURING THE WAR

У сучасних складних умовах, спричинених війною в Україні, надзвичайно актуальною суспільною проблемою є збереження і зміцнення фізичного і психічного